

“The games must go on...”

Door Ilse Zeemeijer

‘Er gaapt een groot gat tussen sport en politiek. Sport is vriendelijk, politiek is gevaarlijk’, zei de Ethiopische langeafstandloper Kenenisa Bekele.¹ Nu de Olympische Spelen in Peking steeds dichterbij komen, laait de discussie over de relatie tussen sport en politiek weer op. Erik van Muiswinkel, de cabaretier die de atleten opriep niet naar Peking te gaan, sprak over een ‘kunstmatige’ scheiding tussen sport en politiek.² Heeft hij gelijk? Een terugblik op de vaak moeizame relatie tussen sport en politiek bij de Olympische Spelen.

Al in 1908, toen de Spelen in Londen werden georganiseerd, speelde politiek een rol in de sport. De Finnen mochten voor het eerst meedoen, terwijl hun land destijds nog deel uitmaakte van het Russische Tsarenrijk. Sommige Ierse sporters trokken zich terug, toen bekend werd dat zij moesten sporten onder de Britse vlag. De openingsceremonie werd geboycot door Zweden, omdat hun vlag, net als de Amerikaanse, niet boven het stadion wapperde. Martin Sheridan, de Amerikaan die de vlag mocht dragen, liet uit protest de Amerikaanse vlag niet ‘buigen’ voor de Britse Koninklijke loge tijdens de intocht. “This flag dips to no earthly king.” Sinds die tijd ‘buigt’ de Amerikaanse vlag niet meer voor wereldleiders.³

Berlijn, 1936

In 1936 stond Berlijn in het teken van de Olympische Spelen. Het naziregime van Adolf Hitler wilde de wereld overtuigen van de Duitse militaire macht. De Spelen werden gezien als middel om het Duitse imago te verbeteren. In de Verenigde Staten werd er een campagne gestart om ervoor te zorgen dat de Olympische Spelen ergens anders zouden worden gehouden.

Avery Brundage, destijds voorzitter van het Amerikaans Olympisch Comité, zorgde ervoor dat de Spelen toch plaatsvonden in Berlijn. Hitler beloofde zich aan het aan het Olympisch Handvest te houden en geen enkele daad van rassendiscriminatie te stellen.⁴ De plannen om de joden te vervolgen waren echter al vergevorderd. Enkele tiental-

“Hitler zag wit van woede en verliet vroegtijdig het stadion”

len kilometers van Berlijn vandaan werkten 500 gevangenen in het concentratiekamp Sachsenhausen. Geen enkel land besloot tot een boycot. Slechts een enkeling, zoals de Nederlandse bokser Ben Brill van Joodse afkomst, ging niet naar Berlijn. In 1943 zat hij gevangen in de kampen Vught, Westerbork en Bergen-Belsen.⁵ De populaire Joodse radiosportverslaggever Han Hollander ging wel naar de Spelen en ontving zelfs een door Hitler ondertekende oorkonde. Hierdoor was hij in de veronderstelling dat hem weinig kon gebeuren. In 1943 overleed hij in Sobibor, Polen.⁶ Ondanks de belofte van Hitler om zich aan het Handvest te houden,

wapperden er overal nazivlaggen en hield de *Hitler Jugend* optochten door de straten. Aan het einde van de Spelen werd de propagandafilm *Olympia* (Leni Riefenstahl) uitgebracht. Toen de Amerikaanse Jesse Owens tijdens de wedstrijd verspringen won van de Duitser Luz Long, zag Hitler wit van woede en verliet vroegtijdig het stadion.⁷

Boycot

Nederland heeft één keer de Olympische Spelen geboycot, namelijk in 1956. Het Nederlands Olympisch Comité maakte deze beslissing vanwege de inval van de Sovjet-Unie in Hongarije. Voor de spelers was dit een complete verrassing, sommige spelers waren zelfs al in Melbourne. Zij moesten zo snel mogelijk vertrekken uit het Olympische dorp.⁸ Ook Spanje en Zwitserland trokken zich terug. Egypte, Libanon en Irak (de laatste twee uit solidariteit met Egypte) trokken zich terug vanwege de Suezcrisis. Bovendien was China niet aanwezig, als protest tegen de aanwezigheid van Taiwan.⁹ Hongarije zelf nam

wel deel aan de Spelen, net als de Sovjet-Unie. Ze stonden tegenover elkaar in de finale van waterpolo.¹⁰ Het comité meende destijds dat het nodig was om een sterk signaal af te geven. “Kon Nederland deelnemen aan een Spelen waar de kans groot was dat zij de ‘met bloed bevlekte Russische vlag’ moesten groeten?”¹¹ Achteraf gezien “kun je de vraag stellen of de reactie van Nederland de juiste was”, aldus de staatssecretaris Volksgezondheid, Jet Bussemaker.¹² In 1956 besloten alle deelnemers van de Olympische Spelers om voor het eerst niet als landenteams het stadion in te treden, maar in één massale groep, als symbool van de vriendschap van de Spelen.

Doofpot

Tien dagen voor de Spelen in Mexico in 1968, werd er op een gewelddadige wijze een einde gemaakt aan een protestbijeenkomst van studenten. De studenten protesteerden tegen de hoge uitgaven van de organisatie aan de Spelen. Er was 200 miljoen dollar uit het budget van de sociale dienst gehaald. Ook eisten ze vrijlating van politieke gevangenen, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging. Meer dan 300 studenten werden gedood. De Mexicaanse overheid en media hielden zich stil en zagen zich gesteund door de Verenigde Staten.¹³ Het incident verdween in de doofpot. “Ik heb niks van het oproer in Tlatelolco gemerkt”, aldus de Nederlandse atlete Mieke Sterk.¹⁴

Vredig & vrolijk?

Vier jaar later, toen de Olympische Spelen werden gehouden in München, was het de bedoeling om de herinneringen aan Berlijn, 1936, te doen vergeten. De Spelen stonden in het teken van de ‘broederschap der volkeren’ en moesten een vre-

dig en vrolijk Duitsland laten zien. Veiligheidsagenten mochten niet opzichtig in uniform rondlopen en kregen voor de gelegenheid andere werkkleding. Volgens politiepsycholoog Georg Sieber deed het pakje de stoere politiemensen eruit zien als ‘verklede vrouwen’. Maar de Spelen verliepen alles behalve vredig en vrolijk. Op 5 september werden twee Israëliëse atleten vermoord en negen anderen gegijzeld door een Palestijns commando van de terroristische organisatie Zwarte September.¹⁵ Alle gegijzelde atleten kwamen om. Brundage, inmiddels voorzitter van het IOC, was van mening dat dit de Spelen niet in de weg mocht staan; “the games must go on.”¹⁶ Enkele individuele atleten uit Nederland, Noorwegen en de Filippijnen besloten de Spelen te verlaten. Het Duitse Openbaar Ministerie onderzocht daarna het optreden van de Duitse autoriteiten. Dertig jaar na de bewuste dag in september was de uitslag nog steeds niet bekend.¹⁷

Koude Oorlog

Een massale boycot vond plaats in 1980, toen maar liefst 65 landen weigerden om de uitnodiging van de Spelen in Moskou aan te nemen. Op initiatief van de Amerikaanse president Jimmy Carter protesteerden de landen tegen de inval in Afghanistan door de Sovjet-Unie. Deze actie moest druk uitoefenen op het Kremlin, zodat zij zich terug zouden trekken. Maar het Kremlin weigerde. Nederland was wel aanwezig in Moskou, maar niet bij de openingsceremonie.¹⁸ “We werden besodemierd”, aldus oud-official Rob van Bose, destijds aanwezig in Moskou. De Nederlandse sporters bleven uit principe weg, maar hun plaats werd ingenomen door Russische militairen. Zij marcheerden het stadion binnen en deden alsof ze de Nederlandse delegatie ver-

tegenwoordigden, compleet met het bordje ‘Nederland’, maar dan gespeld in het Russisch.¹⁹ In 1984 boycotten diverse communistische landen op hun beurt de Spelen in Los Angeles.

‘Kunstmatig’?

De scheidslijn tussen sport en politiek is dun, flinterdun. ‘Kunstmatig’, zoals Van Muiswinkel het zou zeggen. Landen gebruiken de Olympische Spelen om zich te profileren, hun imago te verbeteren of misbruiken het, zoals Hitler in 1936. Politiek is 24/7 en gaat ook tijdens de Spelen gewoon door. De geschiedenis laat zien dat ook de combinatie sport én politiek gevaarlijk kan zijn. ■

Bronnen:

1. Van Driel, M. (2008) ‘Lopen op Liefde’, 24 mei.
2. Koelé, T. en Randewijk, M. (2008) ‘Debat Sport en Politiek laait weer op’ in *De Volkskrant*, 12 januari.
3. Bos, R. (2008) ‘Toen ‘trainen’ nog als onspportief werd ervaren’ in *De Volkskrant*, 21 april.
4. <http://www.deloodsboot.nl/sportnieuws/olympischespelen1992-2008.htm>
5. Bussemaker, J. (2008) ‘Mensenrechten verbinden Kamp Vught en de Spelen, 9 juni.
6. De Graaf, P. (2008) ‘Hitlers Spelen en Black Power in Kamp Vught’ in *De Volkskrant*, 9 juni.
7. <http://www.deloodsboot.nl/sportnieuws/olympischespelen1992-2008.htm>
8. De Graaf, (2008) ‘Hitlers Spelen en Black Power in Kamp Vught’ *De Volkskrant*, 9 juni
9. Te Winkel, M.E. ‘Holland ist nicht Dabeil’ te raadplegen via <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2007-1010-201135/Scriptie%20Marjolein%20te%20Winkel%20PDF.pdf>
10. De Graaf, P. (2008) ‘Hitlers Spelen en Black Power in Kamp Vught’ in *De Volkskrant*, 9 juni.
11. Te Winkel, ‘Holland ist nicht Dabeil’
12. Bussemaker, (2008) ‘Mensenrechten verbinden Kamp Vught en de Spelen, 9 juni
13. Te Winkel, ‘Holland ist nicht Dabeil’
14. De Graaf, (2008) ‘Hitlers Spelen en Black Power in Kamp Vught’ 9 juni.
15. Andere Tijden, 18 september 2001
16. Te Winkel, ‘Holland ist nicht Dabeil’
18. <http://www.deloodsboot.nl/sportnieuws/olympischespelen1992-2008.htm>
19. De Graaf, (2008) ‘Hitlers Spelen en Black Power in Kamp Vught’, 9 juni.